

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

קטז.

עין משפט נר מצוה

פ א מיי פ"ח מהל' מנה
הל' ו סמג עין מא
טוש"ע א"ח סי' תעט
שע"כ א סי' תעג סעי' ו'
פ ח ב טוש"ע א"ח סי'
תס סעיף ב'
פ ט ג ד מיי פ"ח מהל'
מנה הל' יא סמג
עין מא טוש"ע א"ח סי'
תעג סעיף ב' בהג"ה:
צ א ו מיי פ"ח וי"ח
מהל' מנה הל' ב'
סמג שם טוש"ע שם ס"א:
צ א ד שם טוש"ע ז' בהג"ה:
צ ב ח מיי פ"ח שם הל'
ה' וי"ח מהל' ז' :

רבינו חננאל

ד"א לחם עוני מה דרכו
של עני הוא מסיק ואשתו
אופה וכו'. אע"פ שאין
חרושת מצוה, ואמאי מיימי
ליה משום קפא כדפרישנו
למעלה. ו' אלעזר ברי'
צדוק [אמרי] החרושת
מצוה, והביא רביה לדבריו
שכן היו תגרי ירושלים
אומרים קחו לכם תבלין
למצוה, מכלל שחרושת
מצוה, מאי מצוה, ו' לוי
אמר וכו' לתפוח שאמר
תחת התפוח עוררתיו וכו'.
ו' יוחנן אומר וכו' לויט.
אמר אבי הלכך צריך
לקיחה [לקיחה] וכו'
לתפוח וצריך לסמוכיה
זכר לויט. תגרי חרץ
שבירושלים היו אומרים
בואו וקחו לכם תבלין
למצוה, כגון קמח וכו' וכו'
בו זכר לתבן שבטיט.
וכאן הבן שואל וכו'. ת"ד
אם היה הבן חכם הבן
שואל את אביו ואם לאו
אשתו שואלתו. ואפי' שני
תלמידי חכמים בקיאיין
בהלכות הפסח שואלין
זה את זה מה נשתנה
הלילה הזה מכל הלילות.
ואסיקא אמר רבא שבכל
הלילות אין אנו מטבלין
אפילו פעם אחת הלילה
הזה שתי פעמים. מתחיל
בגנות מאי היא, רבא אמר
מתחלה עובדי כוכבים
היו אבותינו, רב יוסף
אמר עבדים היינו לפרעה.
והאידנא עברין כתריווייהו.

מה דרכו ש"ע עני בפרוסה. נראה דגם המוציא צריך לזכך על
הפרוסה^א וכן משמע בפי' כ"ל מצרכין (בבב"ב דף לט:). דקאמר
הכל מודים לענין פסח שמינת פרוסה בתוך השלימות וכו' אפילו
למ"ד מצרכין על השלימה ופוטור את השלימה אלף על הפרוסה

מזכך על השלימה אלף על הפרוסה
משום מה דרכו של עני כו' ומינתה
בתוך השלימה כו' שיהא נראה שבלע
על השלימה ומשמע דלענין המוציא
קמיידי^ב וקאמר בתר הכי ו' א"ר חייא
בר אבא בשבת חייז לזצוע על
שני ככרות שנאמר לקטו לחם משנה
ועיקר מילתיה דר' חייא בר אבא
בפרק כל כתבי (שבת ד' ק"ח:) אלף להכי
מיימי התם אחר פסח לומר שצריך
שם מיימי תבלין משום לחם משנה
וחייז לזצוע על שני ככרות זין בשבת
זין זייט דאי לאו הכי למה הביא
שם מילתיה דר' חייא וכן פסק רב
אלפס דצריך לזצוע על שני ככרות
זיוס טוב והטעם לפי שהיה לחם
משנה יורד בערבי ימים טובים
וקשה שאנו מתפללים באתה קדשת
וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל
הזמנים ואמר (בבב"ב פ"ט)
שלא) זמן זכרו זמן קדשו משמע
זייט היה מן יורד ו' וכן היה נוהג
ה"ר מנחם מיוני וה"ר יוסף טוב
שהיו מצרכין הכל על הפרוסה^ג אך
ר"י היה מצרכין המוציא על השלימה
והדר על אכילת מנה על הפרוסה
וזצוע משתייה יחד וכן עמא דבר
ולכן עושין על השלישית כרייה כדי
לקיים מצוה בשלשמן:

צריך לסמוכיה וצריך לקיחה.
וצירושלמי אמר אית דעבדי
זכר לדם ומשום הכי קרי ליה טיבולו
במשקה וכן עמא דבר לסמוכי וצשעת
אכילה מקלשין אותו זיין וטומן
ובתשובת הגאונים מפרש לעומת
חרושת צפירות שנדמה לנכסת ישראל
בזיר השיירס (ת) תחת התפוח
עוררתין כפלת הרמון התאנה חנטה
אמרתי אעלה בתמר אגוז אל גנת
אגוז ושקדים על שם שקד הקציה.
על הק: **ת**גרי חרץ שבירוש"ם.
משמע דהלכה כר' אלעזר בר' לזוק
וגם בספריים כזכר יוסף וימיוקו
עמו וכן עשה ה"ר יוסף בסדרו
חרושת זכר לויט:

הלילה הזה מרור. הא ללא
אמר כולו מרור משום
דאכלינן שאר ירקות צטיבול ראשון:
בורץ צ"ל. רב חסדא מוקי לה
באלו דברים (לעיל דף ע"ב) כגון
מימא דאמר חגיגה הצבה עם הפסח
אינה נאכלת אלף לזי ווע"ג דקאמר
התם ואמר רב חסדא וצפרקין
ליתיה דרך הגמרא כן:
ואמרתם ובה פסח הוא.
פי' באמירה שצריך
לומר פסח זה שאנו אוכלין ואיתקש
מנה ומרור לפסח וז"ל נמי מנה זו מרור'
ז: **ו** **פ**יב"ך אהנו בו. י"א שבע
הדלות ולא יותר כנגד ו' רקיעים:
וחותם

אף כאן צפרוסה. לזכך על אכילת מנה.
צרכת המוציא ללא גרע משאר ימים טובים
ככרות שלימות וכו' מאתח מהשלימות:
אף כאן הוא מסיק ואשתו
אופה. כדי שלא תחמיץ: משום קפא.
ארס: קפא דחסא חמא. מי שאכל
חרושת וחלה בשביל הקפא יאכל כגון
ויפסא: קפא דחמא כרסי. מי שאכל
כגון וקשה לו יאכל כרמי: המימי.
ישתה מים חמיין: קפא דגולוהו
חמימי. ארס של כל ירקות חמיין
רפואה להן: זכר לתפוח. שהיו
יולדות צניהן שם בלא עכז שלא
יכירו צהן מצריים דכתיב תחת
התפוח עוררתין (שיר ח) : **ל**סמוכיה.
להטיל וללכתו צו הרבה כדי שיהיה
עז וצריך לקיחה להטיל צו תפוחים
ויין ומילתא דאית צו קיחה: צריך
לקוייה. זכר לתפוח וצריך לסמוכיה
זכר לטעם: פזלון. ירקות שמטבלין
בחרושת זכר לתבן וחרושת שכותשים
צו הדק זכר לטעם: סגרי חרץ. חנוונים
היושבים אלל חלונותיהם ומוכרין כמו
מלך מן החרכים (שם ב): **מ**תני'
וכאן הבן שואל אביו. כאן צמזיגת כוס
שני הבן שואל את אביו מה נשתנה
עכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה:
גמ'

רשב"ם
אף כאן צפרוסה. לזכך על אכילת
מנה. ושתי שלימות מיימתן משום
המוציא ללא גרע משאר ימים טובים
שצריך לזצוע על שני ככרות וכו'
מאחת מהשלימות: דרכו של עני
הוא מסיק ואשתו אופה. ונותנו מיד
לתנור כשנגמר היסקו שירא שמא
יאטמן התנור קודם שידמן עוסקין
שניהם זה צהיסק התנור וזו צהיסקה
אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה כדי
שלא תחמיץ: משום קפא. שרף
החרושת קשה הוא והרי הוא ככרס:
קפא דחסא. מי שאכל חרושת וחלה
בשביל הקפא יאכל כגון ויפסא:
קפא דחמא כרסי. מי שאכל כגון
וקשה לו יאכל כרמי כרישים:
חמימי. ישתה מים חמיין: קפא
דגולוהו חמימי. ארס של כל הירקות
מיים חמיין רפואה להם: זכר לתפוח.
במסכת סוטה (דף יא:) שהיו יולדות
שם צניהם בלא עכז שלא יכירו צהן
מצריים דכתיב תחת התפוח עוררתין
(שיר ח) : **ל**סמוכיה. לכתוש צו ירקות
להטיל צו תפוחין דאית ציה קיחה
זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטעם:
פזלון. צשמים שמטבלין בחרושת
זכר לתבן וחרסס שכותשין צו הדק
זכר לטעם: סגרי חרץ. כמו מלך מן
החרכים (שם ב). חנוונים היושבים אלל
חנוותיהן ומוכרין: **מ**תני' וכלן
הבן שואל את אביו. כאן צמזיגת
כוס שני הבן שואל את אביו אם
הוא חכם מה נשתנה עכשיו שמוזגין
כוס שני קודם אכילה. ורבינו קבל
מרבנו ר' יעקב בן יקר וכן הבן שואל
כמו כן צנות כלפחד (בבב"ב ח)

אף כאן צפרוסה. לזכך על אכילת
מנה. ושתי שלימות מיימתן משום
המוציא ללא גרע משאר ימים טובים
שצריך לזצוע על שני ככרות וכו'
מאחת מהשלימות: דרכו של עני
הוא מסיק ואשתו אופה. ונותנו מיד
לתנור כשנגמר היסקו שירא שמא
יאטמן התנור קודם שידמן עוסקין
שניהם זה צהיסק התנור וזו צהיסקה
אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה כדי
שלא תחמיץ: משום קפא. שרף
החרושת קשה הוא והרי הוא ככרס:
קפא דחסא. מי שאכל חרושת וחלה
בשביל הקפא יאכל כגון ויפסא:
קפא דחמא כרסי. מי שאכל כגון
וקשה לו יאכל כרמי כרישים:
חמימי. ישתה מים חמיין: קפא
דגולוהו חמימי. ארס של כל הירקות
מיים חמיין רפואה להם: זכר לתפוח.
במסכת סוטה (דף יא:) שהיו יולדות
שם צניהם בלא עכז שלא יכירו צהן
מצריים דכתיב תחת התפוח עוררתין
(שיר ח) : **ל**סמוכיה. לכתוש צו ירקות
להטיל צו תפוחין דאית ציה קיחה
זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטעם:
פזלון. צשמים שמטבלין בחרושת
זכר לתבן וחרסס שכותשין צו הדק
זכר לטעם: סגרי חרץ. כמו מלך מן
החרכים (שם ב). חנוונים היושבים אלל
חנוותיהן ומוכרין: **מ**תני' וכלן
הבן שואל את אביו. כאן צמזיגת
כוס שני הבן שואל את אביו אם
הוא חכם מה נשתנה עכשיו שמוזגין
כוס שני קודם אכילה. ורבינו קבל
מרבנו ר' יעקב בן יקר וכן הבן שואל
כמו כן צנות כלפחד (בבב"ב ח)

אף כאן צפרוסה. לזכך על אכילת
מנה. ושתי שלימות מיימתן משום
המוציא ללא גרע משאר ימים טובים
שצריך לזצוע על שני ככרות וכו'
מאחת מהשלימות: דרכו של עני
הוא מסיק ואשתו אופה. ונותנו מיד
לתנור כשנגמר היסקו שירא שמא
יאטמן התנור קודם שידמן עוסקין
שניהם זה צהיסק התנור וזו צהיסקה
אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה כדי
שלא תחמיץ: משום קפא. שרף
החרושת קשה הוא והרי הוא ככרס:
קפא דחסא. מי שאכל חרושת וחלה
בשביל הקפא יאכל כגון ויפסא:
קפא דחמא כרסי. מי שאכל כגון
וקשה לו יאכל כרמי כרישים:
חמימי. ישתה מים חמיין: קפא
דגולוהו חמימי. ארס של כל הירקות
מיים חמיין רפואה להם: זכר לתפוח.
במסכת סוטה (דף יא:) שהיו יולדות
שם צניהם בלא עכז שלא יכירו צהן
מצריים דכתיב תחת התפוח עוררתין
(שיר ח) : **ל**סמוכיה. לכתוש צו ירקות
להטיל צו תפוחין דאית ציה קיחה
זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטעם:
פזלון. צשמים שמטבלין בחרושת
זכר לתבן וחרסס שכותשין צו הדק
זכר לטעם: סגרי חרץ. כמו מלך מן
החרכים (שם ב). חנוונים היושבים אלל
חנוותיהן ומוכרין: **מ**תני' וכלן
הבן שואל את אביו. כאן צמזיגת
כוס שני הבן שואל את אביו אם
הוא חכם מה נשתנה עכשיו שמוזגין
כוס שני קודם אכילה. ורבינו קבל
מרבנו ר' יעקב בן יקר וכן הבן שואל
כמו כן צנות כלפחד (בבב"ב ח)

אף כאן צפרוסה. לזכך על אכילת
מנה. ושתי שלימות מיימתן משום
המוציא ללא גרע משאר ימים טובים
שצריך לזצוע על שני ככרות וכו'
מאחת מהשלימות: דרכו של עני
הוא מסיק ואשתו אופה. ונותנו מיד
לתנור כשנגמר היסקו שירא שמא
יאטמן התנור קודם שידמן עוסקין
שניהם זה צהיסק התנור וזו צהיסקה
אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה כדי
שלא תחמיץ: משום קפא. שרף
החרושת קשה הוא והרי הוא ככרס:
קפא דחסא. מי שאכל חרושת וחלה
בשביל הקפא יאכל כגון ויפסא:
קפא דחמא כרסי. מי שאכל כגון
וקשה לו יאכל כרמי כרישים:
חמימי. ישתה מים חמיין: קפא
דגולוהו חמימי. ארס של כל הירקות
מיים חמיין רפואה להם: זכר לתפוח.
במסכת סוטה (דף יא:) שהיו יולדות
שם צניהם בלא עכז שלא יכירו צהן
מצריים דכתיב תחת התפוח עוררתין
(שיר ח) : **ל**סמוכיה. לכתוש צו ירקות
להטיל צו תפוחין דאית ציה קיחה
זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטעם:
פזלון. צשמים שמטבלין בחרושת
זכר לתבן וחרסס שכותשין צו הדק
זכר לטעם: סגרי חרץ. כמו מלך מן
החרכים (שם ב). חנוונים היושבים אלל
חנוותיהן ומוכרין: **מ**תני' וכלן
הבן שואל את אביו. כאן צמזיגת
כוס שני הבן שואל את אביו אם
הוא חכם מה נשתנה עכשיו שמוזגין
כוס שני קודם אכילה. ורבינו קבל
מרבנו ר' יעקב בן יקר וכן הבן שואל
כמו כן צנות כלפחד (בבב"ב ח)

כלומר דין הוא שיהא שואל צמזיגת כוס שני מה נשתנה: מטבלין פעם אחת. טיבול ירקות בתוך הסעודה ובגמרא פריך לה: שתי פעמים.
טיבול ראשון דשאר ירקות וטיבול שני דמרור: פליגה סוה פולו ללי. צומן צצית המקדש קיים היה שואל כן: ולפי דעמו של בן אביו נאמרו.
אם מצין הרבה יפרש הכל: מתחיל בגנות. מפרש בגמרא: גב' אטו כל יומי לא סגיא דלא מטבלין. דקתני שבכל הלילות
(אין) אנו מטבלין פעם אחת. אבל אשבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות ליכא למיפרך הכי דהתם ה"ק בכל הלילות אין אנו
מתחילין אחר מרור: חיובה לדרכי. בתמיה. הא משום הכירא דמיוקוהו כדי שישאלו קעבדין: אלף אמר רב ספרא כו'. מהכא
שמענו דכדי אית לן למימר שבכל הלילות אין אנו מטבלין [אפילין] פעם אחת והאומר אין אנו חייבין לטבול שישוה הוא צידו: פסח
ואמר. לאחר שאילת לומר התחיל לומר עבדים היינו וגומר הגדה בשבת והדאה כלומר כן עשה לנו הקציה שיהיו עבדים והואילנו משם:
מתני'

(א) יורקת הענין הרך,
(ב) לעיל ע"א, (ג) מטבלין
ועי' חו"ט ונמנה
שנמשיות וכן צפיסקא
גמ' דבבב"ב, (ד) ו' ג' א'
מ"א, (ה) ז' ל' ו' רופסא,
(ו) ובכרות שם ובכנת קח:
אחא רבי אחא, (ז) ו' ע"ע
מוספות עירובין לת: ד"ה
ואין ומוספות צ"ב: ד"ה
(ח) ו' ש"ך לע"ג,
(ט) ו' ג"ס שם,

תורה אור השלם

1. וְעִנְיָהּ וְאִמְרָתָהּ לִפְנֵי יְיָ
אֱלֹהֶיהָ אִמְרֵי אָבִד אֲבִי
יָרֵד מִצְרַיִם וְיָרֵד שָׁם
בְּמַחֲזֵי מַעַט וְיָרֵד שָׁם לְגוֹי
גָּדוֹל עֲצוּם וְרַב:
דברים כו ה'

הגהות מהר"ב

רגשבורג
[א] גמ' אמר ליה פטרמן
מלומר מה נשתנה י"ב
הטעם על ז' ארס היה
מוסר ארס ונעשה מוגלג
(האורה ח"א סי' ע"ג)
שבכל הלילות. של עני
ימים טובים וצבות, אנו
אוכלים חמין ומצוה. לא
סגי ללא אכלין או תמך או
מנה דכתיב כהו עונג היא
הסעודה (מחזור ויטרי ע"ח
292). כולו צלי. ואפילו
התגינה (לעיל ע"ב).

מוסף רש"י

זכר לתפוח. י"א זכר
לתפוח כשיו טוש"ע
הטעם על ז' ארס היה
מוסר ארס ונעשה מוגלג
(האורה ח"א סי' ע"ג)
שבכל הלילות. של עני
ימים טובים וצבות, אנו
אוכלים חמין ומצוה. לא
סגי ללא אכלין או תמך או
מנה דכתיב כהו עונג היא
הסעודה (מחזור ויטרי ע"ח
292). כולו צלי. ואפילו
התגינה (לעיל ע"ב).

מוסף תוספות

א. והיינו ברכת המוציא
שמבין העני כל ימות
השנה אף כאן בפסח יבין
המוציא על הפרוסה. מוס'
הלא"ש. ב. [ד]באמי
דפליגי בכל ימות השנה
בפרוסת המוציא מודים
בפסח דבעינן אפרוסה.
מוס' רי"ד מהרש"א
תלפ"ג. ג. ולא היה נוגע
כלל בשלימה דאניה אלא
משום לחם משנה. מוס'
הלא"ש צ"ט ע"ב: